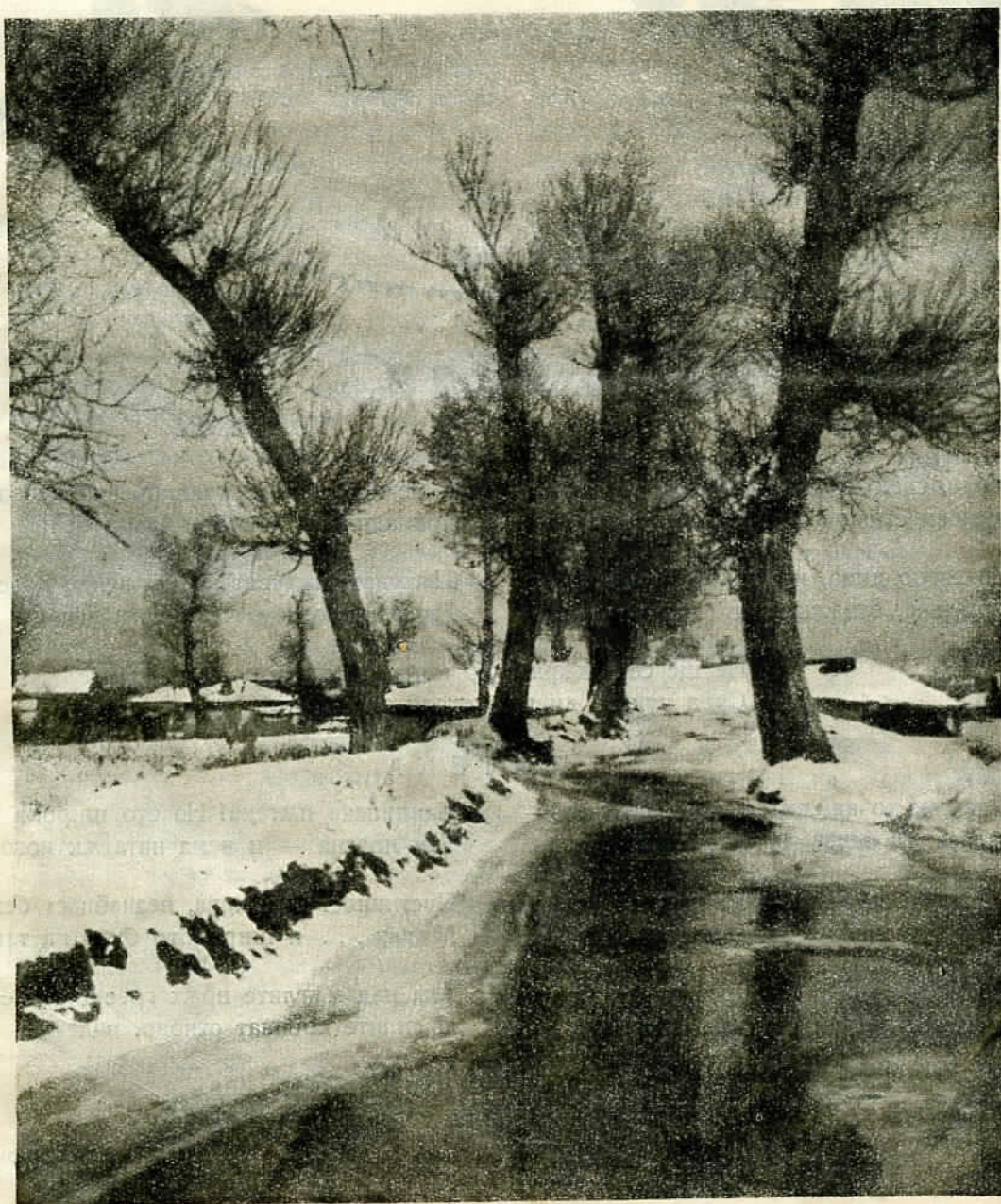
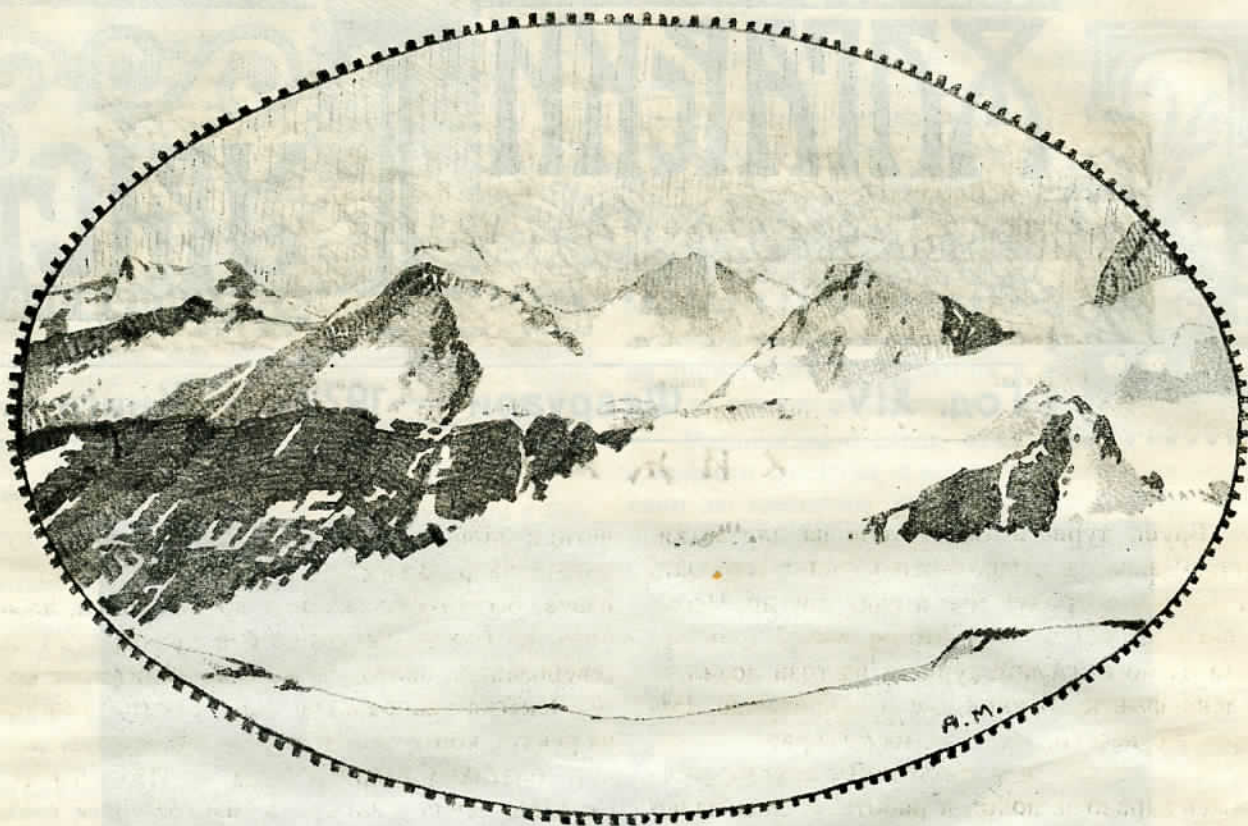

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТ

Год. XIV. Февруари — 1922 Книга 2.

КРАЙ СОФИЯ
(фот. Г. Георгиев)

В РИЛА

ЕЗЕРО

Високо, сред чуки гранитни, изрити,
Нацепени страшно от бури сжрдити,

Грей езеро диво, и в него — небето:
Безбрежно, безджнно, от слжнце огрето,

А между скалите край преспи дебели,
Грамадни кораби от облаци бели

Пжтват, пжтват . . . и нейде далече
Изчезват, одето те никога вече

Не ще се завжрнат. О кораби странни
Сред чуките диви, в скали замечтани!

П Ж Т Е К А

От камжк до камжк следа се бележи —
Вжзлиза, ту слиза, ту в гжстите мрежи

На смжрча се губи — да блесне далеко,
Далеко там нейде, подобно на ехо

В скалисто усое . . . и все по-нагоре
Вжзлиза кжм ясни небесни простори.

Планинска пжтека! Но ето широка
Там преспа — и нема нататжк посока.

Пустинност безмжлва, незнайност безкрайна,
Мжгли . . . и широкото було на тайна.

Ала над мжглите вржх греещ поглежда —
И силите крепнат отново, надежда

Сжрцето сжгрява — и слагат краката
По светлий сняг стжпки пак с вяра крилата.

Хр. Борина.

Попова шапка.

Рупите.

Малевица

Х И Ж А Т А

Група туристи сме готови на път за хижата. Чакаме в „Народното казино“ каруцата за багажа и продуктите и един другар. Часът е пет след обед. Пред нас на масата е емблемата на посетителите туристи на този локал — зелено флагче. Всички сме в напрежение. Настроение весело, шеги — нямат край.

Ето зададе се и закжснелия другар, вжоржен здраво за поход и работа. А след малко и каруцата. За един миг всичко бе готово. Потеглихме. Скоро сме вжн от града. Бодро крачим по шосето Дупница — с. Горна-Баня — Самоков, което се извира край самите поли на Рила.

Залез на красив юлски ден. Планината е цяла заляна въ пурпур. Полето шуми: рояк свят, добитък, стада. Заника подканя всичко към почивка. Усеца се приятна прохлада и мирис на полски цветя. Ние крачим безспирно напред. Никой от нас дума не продумва — всеки изживява в себе си придобитите нови впечатления и предвкуша радостите на утрешния ден. Но скоро шегите почнаха да се нижат една след друга и ние неусетно навлезохме в селото. Тъмно е. Луна няма. Само квартирите на дачниците около минералната баня сж осветени. Спираме пред магазина на кооперацията. Каруцаря разтоваря колата. Помагат му конярите, които утре ще изнесат за хижата храна и материали. Запознахме се с утрешните си спжтници и уговорихме часа за тржгване. Пренощувахме под открито небе, в една току що пожната нива.

На другия ден точно в пет часа преди пладне потеглихме за хижата. Натоварените

четири коня вжрвят пред нас. Ето ни в долината на р. Валявица. Малко нещо еднообразна, осеяна сжс скали и дребни сипеи, джлбока, из нея се пжтува като в дупка; само на северозапад окото може да види простор. — Закуска направихме при самите извори на реката, които черпят водата си от единственото блатливо езеро в Рила — Паничище. Но естествения филтжр на тази блатиста вода надминава всички изкуства на техниката, и аз моля всички инженери в Бжлгария да дойдат да измерят, изучат и опитат действието му.

Тук ни огря слжнцето. След малжк завој североизточно по „филтера“ навлезохме в борова гора и назжрнахме над самото езеро. Едно продължително ура извика у всички ни появата на езерото и кичестата гора около него. Бай Сотир, коняра, отметна пушка от рамо и пусна един куршум в езерото.

— Какво се вжодушеви така, бай Сотире? запита го някой.

— Не може, убаво е, при всяко минаване от тук хабя по един куршум.

Минахме игривата р. Перушица. Ето ни на Зелени преслап. От тук поздравихме цялата долина на р. Джерман и далеч в синевината Попова шапка, Купните, Мусала и пр. Един тунел под столетни борове ни отведе в поляната на Мала Скакавица. Насреща ни една табела с надпис „1500 м. до хижата“ сочи пжтя нагоре.

— Напред, още малко се провикна бай Сотир.

В поляната се изгубихме сред високо обраслия лопен. Тук сме между Мала и Голема

Едно от Седемте езера

Скакавица. В лево от нас гърми и се пени долния водопад на Голема Скакавица. Остава да изкачим вододела между Мала и Голема Скакавица, обрасъл в гъста борова гора. Пътят е с много извивки и удобен за ходене. Пробиет е от трудоваците. Минахме Сакиларовото, Гюл-бахче — тук пътят при един завой се разширява — и спряхме на почивка при Джорановата чешма. Тук бай Сотир пак отметна пушката си и изпрати втори куршум по долината на Скакавица.

Не се мина много и из долината се процочи едно продължително х-о-о-п! — Чухте ли? се усмихна доволен бай Сотир.

Оставихме чешмата и поехме из пътеката. Делят ни 500—600 крачки от хижата. Походката ни е бърза, неспокойна. Изведнаж въздухът се процепи и екна в хор туристския марш „Балкани...“ Направихме още един завой и се намерихме пред скакавци — така наричаха трудоваците, — които, около 35—40 души, ни очакваха строени с инструменти в ржка. Потеглихме всички с песни към хижата и бивака. С свалени шапки доближихме новодошлите издигнатите вече основи на хижата.

— Нови сили пристигат, май-

сторе, се провикна един от трудоваците.

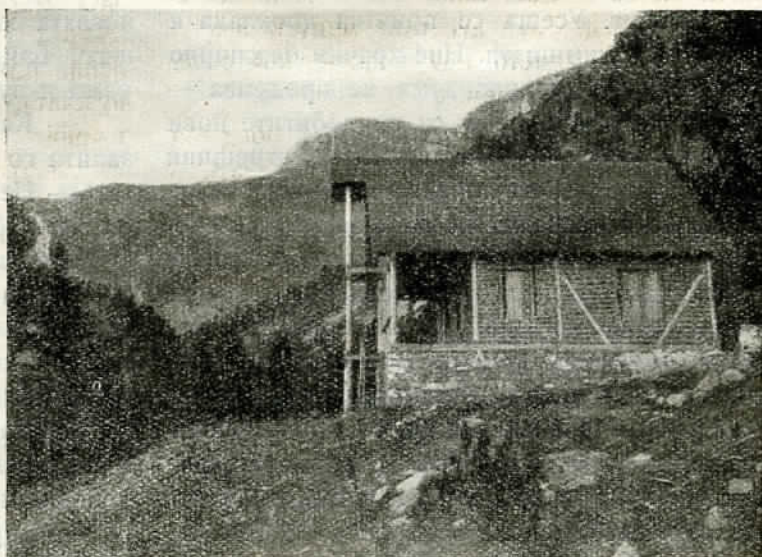
— Нека, нека, се обажда майстор Асен. Има работа и за тях.

Покачихме се на основите. Постройката е на около стотина квадратни метра. Основите са издигнати на метър до метър и половина над земята. Оставаше да се довърши само западната стена. Там полагаха усилията си майсторите. Другите стени бяха готови, даже измазани с хоросан.

А каква великолепна картина се открива от хижата! Цялата котловина лежи пред краката ви. Източният ѝ скат е обрасъл с борова гора, а западният е канарист, набразден от сипеи и прошарен с

храсталак малини. На североизток, там дето се сжединяват двата ската, р. Скакавица прави един скок по-висок от 50 метра. А в отвора на котловината се разстила великолепна гледка към полето и Стара-Планина.

Часа бе 10 преди обед. Всички трудоваци се заловиха пак за определената им работа, а ние нажърнахме към бивака и кухнята, които бяха разположени непосредствено до хижата, на по-ниска тераса. Обтегнати бяха около 7—8 палатки, една от които представляваше цяла казарма — „дом на комитите“, така наричаха

Хижа Скакавица

група трудоваци, на които се възлагали ви-
наги специални, трудни задачи, които те из-
пълнявали с особена тжност и умение. Кух-
нята и артелната бяха построени между два
бора. Близу до кухнята бе наредена столова,
тесна, дълга — войнишки образец. Тук да-
мите — трудовачки отбиваха своята повинност:
едни беляха картофи, други миеха прибори,
а трети се въртяха около огня. Те имаха
грижата за прехраната. Артелчика само до-
ставяше продуктите и подканяше, яденето да
бъде готово на време.

Качих се за втори път при хижата. Всички
трудоваци на работа — няколко души вар
гасят, други кал бъркат, трети подават камъни
на майсторите, четвърти в редица прехвър-
лят камъни от сипейте към хижата, пети
трошат скали с тежки варли, а други ги пре-
насят на тезгерета и пр. и пр., всеки според
силите и темперамента си. И всичко това се из-
вършванай-усърдно, при най-весело настроение.

Бехме се обърнали с артелчика към от-
срещния скат, където той ми показваше на-
сечените около 150 маркирани бора — мате-
риал за хижата, когато изведнаж ме стресна
држкане на звънец-клапарник, последвано от
звука на тръба.

— Знак за обед и почивка, каза артел-
чика. Часа бе 12 без петнайсет минути.

— Стой! Долу оръжие! се провикват тру-
довациите. Инструментите се оставят на опре-
делено място — едно сайвантче и скакавци се
готвят за обед. След десетина минути всички
бяха около казанчето, кой с канче, кой с па-
ница, а някои и с баки.

Обеда мина най-приятно. След обед би-
вакът утихна. Почти всички бяха в палатките
на почивка. Една група отиде да се къпе.
Само госп. Ш. не се нуждаеше нито от по-
чивка, нито от къпане. Той бе при трудовач-
ките, под един бор на сянка. С тях той во-
деше дълъг, нескончаем разговор, прекъсван
от време на време от веселия смях на слуша-
телките.

Към часа 2½, клапарника прикани ска-
кавци на работа и точно в 3 часа работата се
поде от всички. На нас, новодошлите, се опре-
дели да пренасяме пясък с тезгерета, и ние се
заловихме здраво на работа, за да се отсра-
мим. Не тжй лесно се сменават привичните

градски занятия с физическата работа на чист
въздух, и началото на нашето трудовачество
не бе леко. Но въодушевението от работата,
примера на скакавци и желанието ни да не ос-
танем по-назад надвиваха всички трудности
на новата работа и ние заслужихме вечерята си.

Следобедната работа продължи до седем
часа. Пак сж всички около казанчето. И ние,
новите жители на Скаквица, поднесохме кан-
четата си, защото и ние вече бехме участници
в работата.

Почна да се смрачава. Балканската про-
хлада почна да се чувствува доста осезателно.
Почти всички сме сжс загърнати или облечени
палта. Тук ние сме на близу 2000 м. над мор-
ското равнище. Пламнаха няколко огня в би-
вака. И ние се събрахме наоколо им. При един
от тях писна гайда, първия номер от забавата.
Весело настроение почна бързо да заразява
всички. Не свършила гайдата песни се подеха,
а след тях се завиха кржшни хора и веселието
продължи до късно...

На другия ден в 6 часа сутринта се даде
сигнал за ставане. Закуската бе в 6½, а в 7
часа всички вече бехме строени. Ржководи-
телят на постройката обади, че на хижата
вече нема работа. Тряба да се почне пренася-
нето на дървения материал. Разпределени на
групи ние бързо се отправихме към острещ-
ната гора. Цялата гора се оживи, оглушавана
от нашите викове и смях. До обед една
част от материала бе свлечен на 50—60 м. от
хижата. Майсторите и специалните делачи, се-
лени, одялваха и насичаха боровете според
нуждата. Надвечер към 6 часа се сложиха
първите греди на хижата. Този момент бе цяло
тържество. Когато се побиваше първия гвоз-
дей, всички трудоваци, мъже и жени, бехме
се качили на хижата. Долината ехтеше от бла-
гословии, песни и викове. Всеки взе теслата
на майстора и чукна върху одавна забития
гвоздей. С какъв трепет се заслушваше всеки
в ехото на своя удар!..

Така от няколко смени трудоваци-туристи
при строго определен план на работа, с редко
усърдие и възвишен ентусизм първата ту-
ристска хижа кацна сред красивата Скаквица.
Не стреснаха самоотвержените туристи нито
неудобствата, нито неприятностите, нито мъч-

нотиите, нито лошото време. Всички трудности на делото бежа мъжествено преодоляни, нещо повече, те като че ли предизвикваха съревнование у трудоваците и усиливаха охотата им за борба с стихииите, за овладяването и подчиняването им. И ето сега туриста на път от Дупница през с. Горня-Баня за Седемте езера — Рилския манастир или Искровеце, за Дамка Еленин връх и Попова Шапка, за Калинин

връх, Пбличите или Дупнишки Черни връх има къде да отдишне и да се освежи с крепък планински сжн, та бодро и с радост да възлезе по чукиите им и спокойно да се наслаждава на дивните картини, що се откриват от тях. Дано тази първа планинска хижа бжде последвана скоро от много други по всички крайща на родината!

Д. В. М.

ПЕЩЕРИ

от Р. Попов.

(Продължение от кн. I)

Пещерен насип. Редко са пещерите, в които скалистият под да е съвършено открит. В повечето случаи върху него лежат разнообразни материяли, които понякога образуват насип, дебел няколко метра. Част от насипа е довлечена от поройните води, другата, по-голямата част е образувана в самата пещера от бавното, но продължително разрушение на скалния материял. Грамадните блокове, по-малките камъне, ржбатият чакъл, каквито почти в всяка пещера ще срещнем, са се откъсвали в разни времена от тавана и стените на пещерата. Макар и бавно, те продължават да се разрушават и образуват главно глина (пещерен лем). На много места чакъла върху пода на пещерата бива циментиран от варовито вещество, което се отлъчва от капещата или сжлящата подпочвена вода и образува типична брекча. Много често заедно с камъните биват циментирани животински и човешки кости. В някои случаи натрошените кости, които изобилно се срещат в пещерния лем, сжщо биват циментирани и образуват тжй наречената костна брекча.

При входа на всяка леснодостъпна пещера почти винаги срещаме големи напластявания от овци и кози тор; защото обикновено такива пещери служат за подслон на дребния добитък в лошо време или пжк такжв бива откарван там за пладнуване или доене. В единия и другия случаи екскрементите от овците се натрупват в някои пещери в такова количество, че образуват пласт дебел 1—2 м. Отгниенето на органическите вещества в такива пещери се образува силитра, която върху пода на пещерите се явява в форма на белоснежна покривка, съставена от дребни иглообразни кристалчета.

Натрупаните върху пода на пещерите материяли принадлежат главно на две епохи. Непосредствено върху скалата следва жълтеникава или червеникава глина, напластявана през дилувиалната (пост-плиоценовата) епоха. В някои пещери нейната дебелина достига няколко метра. Тази глина представя най-стария пещерен насип, наречен дилувиал-

ен, понеже е образуван през дилувиалната епоха. Над него следва втори насип, обогатен от присжтствието на органически вещества в чер или сив цвят. Той се е образувал през алувиалната епоха. Над него обикновено следват торичтата, които най-много са натрупани около входа на пещерите. Пещерният насип е от особено важно значение за изследване историята на дадена пещера. В него се сжхраняват, както ще видим на друго място, ценни материяли, които дават възможност да се установи, от какви животни и кога е била обитавана пещерата, кога човек е живял в нея, какжв е бил начина на живота му и пр.

Пещерна фауна. Който в живота си не е посетил поне една пещера, сигурно си представя, че тия подземия на вечния мрак са лишени от какжвто и да било живот. Другояче обаче стои въпроса в сжщност. Тия вечно мрачни зжндани, дето никога не прониква слжнчевия лжч, се обитават от множество видове животни, които, принудени от борбата за сжществуване и самосжхранение, прекарват там или само част от живота си или целия си живот.

Когато посетим някоя голяма пещера, ще забележим върху повърхността на пещерния насип множество по-големи и по-малки дупки, джлбани от разни бозайници, като лисици, борсуци (язовци), бялки, порове, мишки и пр. Тия животни обаче случайно са свжрзали сжществуването си с пещерите; но има такива, които целият си живот прекарват в последните. Понеже те много малко или почти никак не се ползват от слжнчевата светлина, техните очи са малки, или пжк са атрофирани и не могат да виждат. Между видовете от типичната пещерна фауна на първо място ще споменем протея (*Proteus anguineus*, обр. 4). Тялото му е валчесто и достига джлжина около 30 см. Отгоре е покрит с тжнка гладка и почти прозрачна червеножжлта кожа. Отстрани на врата си има две червени жабри, с които диша. Опажката му е сплесната и прилича на ципа. Крака кжси, предните с 3, задните с 2 нераз-

вити пръста. Очите му са много малки и лежат под кожата, която покрива тялото. С тях протей не може да вижда. Това интересно животно живее в подземните води в Крайна и Далмация, особено в пещерите около Постоино. Светлината не може да търпи. На тъмно място може да прекара дълго време без храна, достатъчно е да му се променя водата. Протей принадлежи към класа земноводни (Amphibia), към които се причисляват жабите, тритоните, саламандрите и пр. Интересно е да се проследи, дали в нашите пещери с реки и езера не ще се намери протей. В това отношение туристите биха могли да допринесат доста много за науката; ето защо ние даваме образа и кратко описание на протей, за да може всеки да се ориентира, в случай че му се падне щастието, пръв да направи това откритие.

Обр. 4. Протей.

В пещерите живеят множество слепи брѝмбари, паяци, раци и пр. Особени слепи мухи с жълтеникав цвят живеят с хиляди в пещерата Голяма лисца при с. Беляковец (Търновско), в голямата пещера на десно от Ханджа при Дряновския манастир и пр. Най-последна нека споменем, че в много пещери гнездят кукумявки, скални гълъби, алпийски гарги и пр.

В някои пещери се вждят в твърде голямо количество прилепи. Там те прекарват целия ден и надвечер излизат навън да си дирят храна, която се състои от нощни насекоми. Денем се закрепят главно по тавана на пещерите, много пъти закачени един с друг. Тяхните екскременти се натрупват в такова количество, че образуват цели могили. Такива сме срещали в много пещери.

След тия кратки бележки върху съвременната пещерна фауна нека кажем няколко думи и за ония животни, които са обитавали пещерите в предисторическите времена, чийто кости, вкаменели, са открити вече в няколко пещери у нас.

Пещерна мечка (*Ursus spelaeus* Brumf, обр. 5). Нито един от видовете, живяли през дилувиалната епоха, не е дал толкова многобройни останки (кости, зъби и пр.), както пещерната мечка; факт, който говори за нейното широко разпространение, както по време, така и по място. Въпреки това нейните следи са били за пръв път открити едва през XVIII столетие.

Пещерната мечка е живяла в Сибир и в пещерите почти на цяла Европа. У нас нейните останки са намерени в няколко вече пещери, но най-много такива са открити в „Голямата“ и „Малката пещера“ в Търновския Дервент, в пещерата „Топля“ при с. Голяма Железна (Троянско) и пр., а особено

изобилствуват в пещерата „Моровица“ близо до с. Гложене (Тетевенско).

Пещерната мечка по ръст е била около два пъти по-голяма от днешната сива мечка. Предпочитала е да живее в планинските области, изобилни на пещери. В последните тя дирила подслон през време на големите студове, като се е промъквала в най-дълбоките завои на пещерата. В такъв един завои на повече от 200 м. от входа се намериха в пещерата „Моровица“ множество скелети от измрели мечки, почти напластени един върху друг. Отделни кости и зъби се срещат по цялото протежение на пещерата, като почнем от входа чак до дното, както по повърхността на дилувиалния насип, тъй и на вътре на дълбочина до 5 м., до каквато ние успяхме да стигнем при разкопаване входа на пещерата. Голяма част от костите са разхвърлени, изпотрошени и с очевидни следи от зъби върху тях. Всичко това показва, че между мечките са е водила ожесточена борба, било за завладяване на пещерата, било да се задоволи глада. Като се съди по устройството на зъбната система, трябва да се заключи, че пещерната мечка, както и живешата у нас сива,

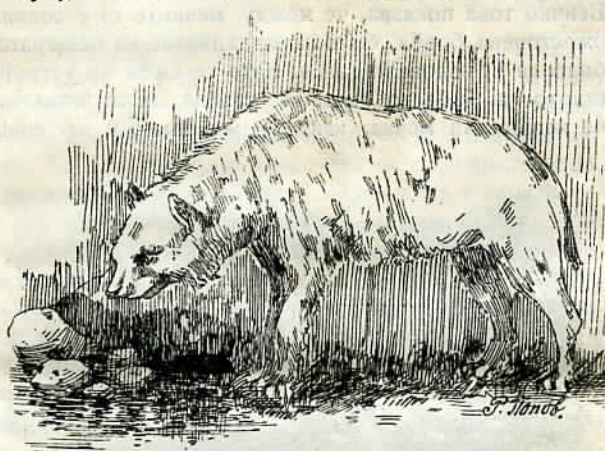
Обр. 5. — Пещерна мечка.

мечка, е била всеядна, обаче давала е предпочитание на месната (животинска) храна. Тя е била най-опасния враг на предисторическия човек през старата каменна епоха (палеолит), когато и той е бил принуден да търси убежище в пещерите, защото не е умел да си строи още жилище. Появила се към края на третичната епоха, живяла през дилувиалната, пещерната мечка окончателно измира преди да настъпи края на последната.

Пещерна хиена (*Hyaena spelaea* Goldf обр. 6). През дилувиалната епоха в Европа са живяли три вида хиени. Между тях обаче с широко разпространение се е ползувала тъй нар. пещерна хиена, която е обитавала пещерите почти на цяла Европа, както и у нас. Нейните кости най-напред имаме случай да открием в „Голямата“ и „Малката пещери“ близо до манастиря Св. Преображение при Търново. Голямо количество от тях намерихме по-късно в пещерата „Моровица“ при с. Гложене (Тетевенско). В един от дълбоките завои на тази пещера се разкриха цели скелети от пещерна мечка и хиена, почти натрупани един върху друг. Няма съмнение, че подобни останки ще се открият и в други пе-

щери у нас. Изобщо взето кости от пещерната хиена се срещат по-редко, сравнително тия от пещерната мечка. Това показва, че тя не ще е била тжй много разпространена, както мечката. Преди да настъпи края на дилувиалната епоха, хиената измира, почти едновременно с носорога и хипопотама, като оставя костите си да бждат характерни останки за дилувиалните пластове.

В пещерите са живели още пещерният кон, чийто останки намерихме в „Свинската пещера“ при с. Карлуково. — Пещерният лжв е открит в много западно-европейски пещери, у нас обаче до днес останки от него не са доказани. Но че той е живял, вероятността е голяма, особено като имаме предвид, че в Македония лжвът продължава да живее даже в историческо време. Херодот (V в. пр. Хр.) разказва, че когато Ксеркс пжтувал кжм Терма (сегашния Солун), войските му били нападнати от лжвовете.

бр. 6. — Пещерна хиена.

Обитаване на пещерите от човека. Кога се е появил човека на земята, не е още точно установено, обаче неговото съществуване през дилувиалната (постплиоценова) епоха стои вжн от всяко съмнение. Нашият прадед от това време значително се е отличавал от съвременния човек. Той не е познавал металите; орждията и оржжията, от каквито е имал нужда почти на всяка стъпка, е правил от джрво, камжк, животински кости и рога. Намирайки се на много низка степен в културно отношение, бил е между другото лишен от способността да си строи жилище. Лятно време е прекарвал под сенките на девствените гори или под подножието на високи скали близу до някой извор, поток или река. Зиме обаче е бил принуден да дири подслон в естествените пещери, толкова повече че през дилувиалната епоха климатичните условия са били по-други. В началото на четвъртичната епоха голяма част от северна Европа бива окована с ледове. С такива са били покрити почти всички по-високи планини. Зимите стават продължителни, лятото кратко, валежите (джждове и снегове) по-изобилни. Настъпва тжй наречената ледникова епоха, която после няколко хиляди години бива заменена с междуледникова

топла епоха, за да настъпи по-късно втора, а след нея трета ледникова.

При такива неблагоприятни климатични условия е живял отначало пжрвобитния човек. Той е бил принуден да се облича с кожите на убитите от него животни и да дири, както казахме, подслон в пещерите наред с много други животни, каквито са били пещерната мечка, хиена и др.

През тази епоха две главни нужди са ръководили цялото съществуване на човека: потребността да се нахрани и необходимостта да се брани. Пжрвата от тях поражда промишления прогрес, втората — усъвършенствувание на оржжията. Вжоржжен с тояга, камжк или брадва, направена от кремжк, нашият прадед е нападал на грабливите животни и се е бранил от съседите си. Главното му занятие е било ловът и борбата с подобните нему, дето му се е паднал случай да развие своите жестоки и кржвожадни инстинкти.

След дилувиалната епоха, настъпват нови климатични условия. На мястото на суровия и студен климат дохожда умерен Пещерната мечка, хиена и други дилувиални видове измират, а на тяхно място дохождат тия, които живеят днес. Появяват се домашните животни. Наред с промените, които стават в околната среда, вжрвят и промените в начина на живота на човека. Покрай лова, той почва да се занимава с земеделие, скотовждство, риболов, гржнчарство. Мирните занятия, на които той се предава, значително смегчават неговия нрав. Напуща скитническия живот, заселва се ако не на постоянно, то поне на по-дълготрайно местожителство. Урежда домакинство и заживява в малки общества. С това нашият прадед стъпва в нова културна фаза, известна в предисторията с името епоха на огладения камжк или млада каменна епоха (неолит), която се отличава от пжрвата културна степен, наречена епоха на недялания камжк или стара каменна епоха (палеолит), по това, че той научава способа да оглажда каменните орждия — техника тжврде характерна за 2-та фаза. През младата каменна епоха човек между другото почва да си строи жилища. Те са имали форма на малки колиби изплетени от колове и пржти, измазани с глина, а отгоре покрити сжс слама, тржст и пр. Там обаче, дето е имало пещери, той продължава да ги използва за жилища и не е чувствувал нужда да строи такива.

Пещерите не губят значение и по-късно. Чоловек продължава да ги обитава през бронзовата и жлезната епохи. Дирил е в тях подслон даже в историческо време. Такива пещери имаме случай да открием при с. Беляковец (Тжрновско). От намерените в тях културни останки ясно личи, че през втория век след Хр. те са били обитавани. В това отношение пещерите у нас напомнят тия в Италия. Например в пещерата „Полера“, изследвана от Морели, над предисторическите пластове следват такива от римско време. Ще трябва да отбележим, че в някои пещери дори в днешно време продължават да живеят хора. Например при Димотика. (Следва).

ВИСОКА МЕТЕОРОЛОГИЧНА СТАНЦИЯ НА ВИТОША

от Р. Райнов.

Софийският клон Алеко Константинов на Българското Туристическо Дружество е подел с жар инициативата да се построи на Витоша хижа, която да служи за прибежище на излетниците и при която да се уреди една висока метеорологична станция.

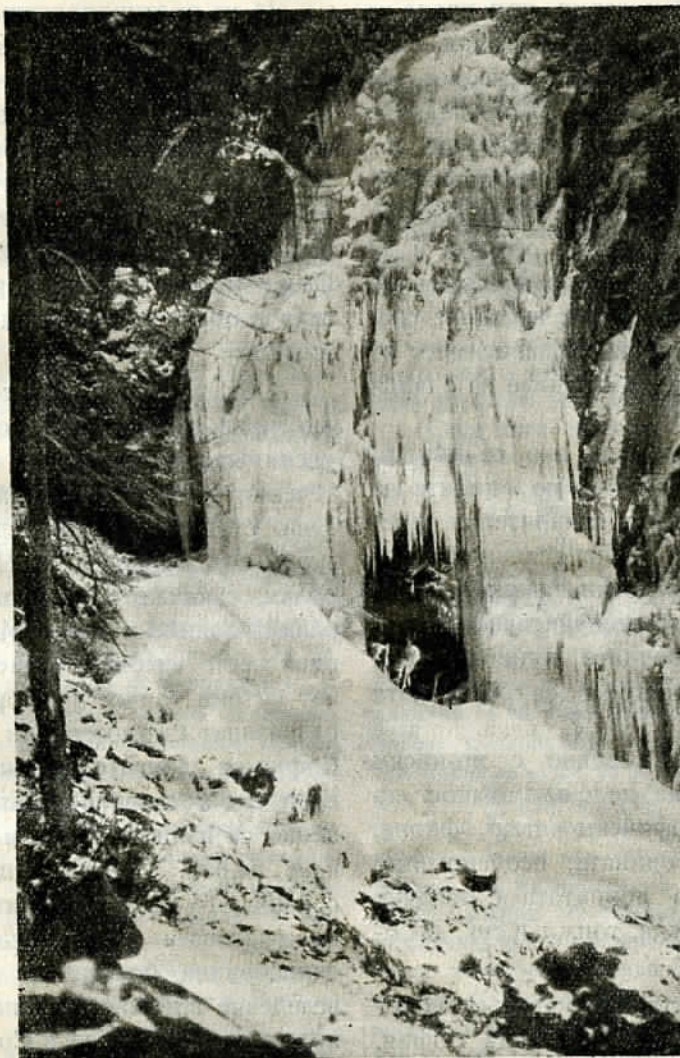
Тази мисъл на инициаторите трябва горещо да се pozдрави, защото засяга един извънредно важен и в научно и в практическо отношение въпрос и отговаря на една назряла нужда.

Идеята за висока метеорологична станция на Витоша си има своята история. За да не може — въпреки най-добри пожелания от разни страни — да се осъществи тя до сега, пречили сж чисто практически неудобства и мъчнотии. Изглежда, че софийският клон на Б. Т. Д., който и при сегашните времена на апатия и безволие към общополезни предприятия поддържа с постоянство своето предназначение, ще

може да отстрани в скоро време всички пречки, като построи там собствена хижа. Веднаж построена хижата и уредено едно редовно и по-често съобщение ще може да се осъществи най-сетне крайно желаната, намираща се при идеални условия, на открито жрху един изолиран планински масив, и раз-

положена над 2,000 метра надморска височина, висока българска станция — за полза на домашната наука и на много практични предприятия, свързани с валежите и водите, и за удоволствие на всички изследователи в областта на метеорологията.

Важните явления в атмосферата, които представят и практически интерес — валежите на първо место — зависят от промените в вертикалното разпределение на въздуха и от вертикалното изменение на неговите физични качества (топлота, влажност, движение и пр.), и затова напоследък се отдава големо значение на изучаване атмосферата в вертикална посока. За целта на това изучаване особено сж важни високите планински метеорологични станции. Една такава висока станция е една сонда, втикната в издигнатите атмосферни пластове. Наистина, аерологията заменя за целите на това изучаване планинските

Водопад над с. Бояна (Софийско)

станции с изкуствено издигане на метеорологични апарати посредством балони-сонди и хвърчила. Но непрекъснатостта на наблюденията в една постоянна висока станция, снабдена с самопишущи уреди, е незаменима и за много изучавания по-ценна отколкото моментните аерологични наблюдения на различни ви-

сочини, извършвани от време на време, свързани с несигурности в записването на високо данни от самописците, при това твърде много обременителни и много скъпи.

Такава една висока метеорологична станция, намираща се в сърцето на Балканския полуостров, ще има първостепенно значение за климатическото изучаване на целия полуостров. От друга страна, понеже ще лежи в западните предели на България, при входа на идещите у нас най-често от към запад въздушни течения, тя ще принесе много, за да се установи нормалния режим на последните над нашата планинска страна. В нея ще могат да се измерят валежите на една по-голема височина, за да се обрисуват и валежните условия в значителните високи области и да се прецени количеството на осадките там; ще може да се изучи дебелината на високите снежни покриви и топенето им, в зависимост от които се намира дебитът на важните за София извори.

По нея ще могат, особено ако се поддържат дъждомерни станции и по полите на планината, да се направят сравнителни преценки за вертикалното разпределение на валежите и по другите български планини, което е важно и за модерното стопанисване на горите, и за режима на речните води, и за новото дело на язовирите и за бъдещата електрификация.

Тая наблюдателница заедно с по-ниски дъждомерни станции ще даде възможност да се изучи интересния софийски вятър, фйона, който няколко пъти в годината, особено зиме с сила се превалия през покритата с облачна шапка Витоша и се смъча, топъл и сух, в Софийското поле.

Изучаването на самата Витоша в метеорологично отношение е дълг на града София. Витоша е гордостта и най-хубавото украшение на столицата и, както казва Хохщедер, те са така неразделни, както Неапол и Везувий. Колко разнообразни красиви изгледи от едно и също място дава тя при различните състояния на времето! Ту изглежда отдалечена, снишена, като да се е замечтала в мъглявината, ту като да е пристъпила към София, порастнала и светнала в бистротата и чистотата на атмосферата.

Витоша е и барометър на софиянци — наистина, като всеки друг барометър, не съвсем сигурен. По нейното осветление и нейните мъгли старите софиянци съдят за настъпващото време: когато върхът ѝ ясно се отразява в синия небосклон, те са уверени, че предстои поне един хубав ден; облачетата по върха ѝ („шапка“) са често пъти признак на обрат към дъжд.

И на противоположната страна на Витоша, особено в Радомирско и Дупнишко, се радват на красивите ѝ гледки и по нейното чело се мъчат да четат, какво време иде. Щом пролетт към сняг побели върховете ѝ, в Дупнишко очакват скорошна слана в низините. И изучаванията потвърждават тоя белег на много вредните към пролетни слани. Също и есен често, скоро след като първия сняг я поръси, пада пакостна есенна слана в низините.

Образуващите се около Витоша облаци, що често се носят над София, са много интересни за наблюдаване. Особено при южни течения зиме над софийското поле се образуват стоящи облаци, един от които е сигурно под влиянието на Черния-връх — стоящ облак, с какъвто се славят Везувий и изолираният алпийски връх Матхорн. Шапка обвива често високата ѝ част. Лете над нея плуват сутрин топчести облаци, а след пладне се разразяват гърмотевични бури, които засягат София и другите селища около планината. Есен със котловинния вятър от заранта постепенно се издигат пояси мъгла по склоновете ѝ към върха. Понякога целият небосвод над софийското поле е покрит с облаци, само една продълговата част, подобна на удължената елипсовидна основа на планината, е ясна, вследствие влиянието на планината, и през нея продължава да грее в София слънце. Случва се София да е в мъгли или под дъжд, когато на Витоша е приятно слънчево време.

Една висока метеорологична станция в планината ще предизвика да се съберат данни и наблюдения за много интересни и важни явления. Тя ще достави данни за климатическото изучаване на високите места у нас, което е много важно, защото страната ни е твърде планинска, а за климатическите различия надморските височини играят много по-важна роля,

отколкото разликите в географската ширина и дължина. А като се осъществи и предложението на г. професор Радева (вж. по-долу „Хижи на Витоша“), да се построят постепенно и междинни хижи, където да могат да се правят поне временни наблюдения, ще се открие възможност да се изучи вертикалното изменение на всички климатични фактори у нас специално при Витоша.

ХИЖИ НА ВИТОША.

В една от последните книжки на сп. Естествознание и География професора по география при Софийския Университет г. Жеко Радев разглежда в една обширна статия обстоятелствата за построяването на туристически домове на Витоша. Пред вид на големия интерес, който тя представя за нашите читатели, ние предаваме тук на кратко съдържанието ѝ. Като отхвърля схващането на туризма като чист спорт, г. Радев съзира в него едно средство за опознаване природата, естеството на нашата земя. Това разбира се съвсем не изключва неговото възпитателно значение и неговите укрепителни за организма резултати. Вземат ли се обаче само последните за цел, насочи ли се дейността на туризма изключително към култа на телото, тогава той преминава към чистия спорт, а с това се отделя от основните си задачи.

Изхождайки от това гледище г. Радев разглежда конкретните условия, които Витоша предлага на туризма, и то предимно като обект за географско изучаване. Като задоволява богато чисто естетични нужди на пътуещите по нея, тя представя и редица моменти, които могат да допринесат много за географските и геоморфологичните познания на туристите. Тя е доста обширен масив, който има органическа връзка с други по-малки и по-ниски планини, излизайки и протаканци се от нея по разни небесни посоки. На запад непосредствено от нея излиза Люлин-планина; на югозапад продължава Голо-бърдо; на югоизток тя е преко свързана с плоската и разстлана Плана-планина; на юг се продължава в Верила, чрез която се скопчва с гордата и величавата снага на Рила, а на изток през Искърския пролом при Урвич тя се продължава в Лозенската планина. Като самостоятелен масив, свързан с обкръжаващите го по-малки негови събрата, Витоша представлява голям научен интерес. Туристските организации трябва да опознаят в него всичко географско, да разберат същината на неговата маса, да проследят историята на неговото развитие, да прочетат еднаквата история и по неговите сателити, да разберат тяхните форми като самостоятелни неща и като белези за развитието на планините, да проучат растителната покривка на планината и да проследят живота в нея.

На тая важна и с такова грамадно значение инициатива на софийските туристи сигурно ще окажат съдействие не само Министерството на Земледелието и това на Търговията и Индустрията, поради практически ползната ѝ страна, но и Министерството на Просветата, заради научното ѝ и културно значение, а също и градовете и селата около Витоша, на които тя ще донесе практически изгоди.

Както съ много и разнообразни нещата, които може и трябва да се опознаят и изучат във Витошкия масив, тъй много съ и пътищата и пътеките, които водят за централната част на планинската снага. Различните пътеки откриват и различни елементи за наблюдение и изучаване. И г. Радев скицира на кратко разните пътища, що водят за горнището на планината, като посочва и по-главните неща, които може и трябва да се видят при пътуване по всеки един от тях.

След това обстоятелствено разглеждане на условията и възможностите за развитието на една смислена туристическа дейност по Витоша г. Радев си поставя въпроса, кое място е най-подходящо за построяване на туристски дом, въпрос, с който той е бил сезиран като вещо лице от Софийския клон Алеко Константинов на Б. Т. Д. Като взима в съображение, че изучаването на Витоша от туристите под вещото ръководство на по-стари другари трябва да послужи като образец за туристика и по други наши високи планини, а за това излетниците ще имат нужда от повече спокойствие и повече бавене по пътя си, той препоръчва да се установят три междинни станции — хижи, една по-голяма към Златните мостове, друга по Драгалевския път към билната част на планината и третия над залесената част на Бистришката долина под Резнивовете, а централния туристски дом да се построи на полянката южно под каменната пирамида, която отстои източно от Черни връх (на около 500 м. югоизточно от него), на 2100—2200 м. височина. Построяването му тъкмо под най-големите височини на планината освен че отговаря на всички изисквания за развитието на рационална туристическа дейност, но има и това преимущество, че ще може да се използва и за научно-метеорологични цели. С това ще се изпълни една от дълго време лелеяна мечта на метеоролозите — уреждането на метеорологична станция на Витоша, която по уединения си характер, значителна височина и централно местоположение се явява особено пригодна за тази цел. Събираните там метеорологични данни ще допринесат твърде много за изяснение на климатичните особености не само на западна централна България, но и на цялия Балкански полуостров. П.

РИГИ КУЛМ

от Марк Твен.

(Продължение от книжка 1)

Да, това бе хотела на Риги Кулм — този, който се намираше на най-високата точка и чиито далечни светлини ние често виждахме от нашия балкон там долу в Люцерн да блещукат като малки искрици високо в пространството между звездите. Мазният портиер и загладения келнер ни посрещнаха със свойствената на род им в блажените времена надменност; но умиловитивно ги с извънмерната си любезност и приятелство ние успяхме най-сетне да ги накараме да ни покажат стаята, която момчето ни бе ангажирало за нас.

Там ние си преоблякохме сухи дрехи и, докато се приготвяваше вечерята ни, обиколихме няколко подобни на пещери салона, в един от които гореше печка. Тя стоеше в един жгъл и бе обсадена от тълпа хора. Ние не можахме да се доближим до огъня и затова се движехме из полярните пространства между множество хора, които седяха там мълчаливи, невесели, самотни и треперящи — мислейки, може би, с кой акъл сж дошли тук. Между тях имаше американци, имаше немци, но най-много бяха англичаните.

Отправихме се за едно отделение, където се бе събрала голяма навалица, да видим, какво има. Там бе една продавачница на разни предмети за спомен. Туристите жадно купуваха всякакви видове и сортове ножове за разрязване на книги с надпис „Спомен от Риги“ и с држжки от малък извит рог, по думите на продавачите, от дива коза. Имаше и всевъзможни разновидности дървени чаши и други подобни неща със същия надпис. Щех да си купя и аз един нож, но си помислих, че и без него ще помня прохладния комфорт на Риги Кулм, и се оставих от този мерак.

Вечерята ни постополи, и като се нахранихме, ние веднага си легнахме. Но преди това, понеже госп. Бедекер (известен издател на пътеводители, б. пр.) моли всички туристи да му съобщават за грешките и неточностите, които те биха срещнали в пътеводителите му, аз му написах няколко реда, да му известя, че ако той мисли, че пътуването пеша от Веггис до върха е само три часа и четвърт, то той се лъже с около цели три дена. Аз и по-рано му бях съобщил за грешката му относно разстоянието от Алерхайлиген до Опенау. Бях известил също и Картографския институт на германското правителство за същата грешка в имперската карта. Тук ще прибавя, че на тези си писма аз не получих никакъв отговор, нито даже някаква благодарност от тях. И което е още по-неучтиво, тези грешки и до сега не са поправени нито в картите, нито в пътеводителите. Но аз ще им пиша пак, когато ми остане по-

свободно време, защото писмата ми до тях може да сж се загубили.

Ние се сгушихме в студените легла и заспахме без да шавнем. Бяхме така уморени, че не се помръднахме, нито даже обърнахме на другата си страна, докато не ни дигна громкия звук на алпийския рог. Всеки може да си представи, че ние не губихме никак време. Поприбрахме от тук, от там висулките на дрехите си, увихме се в специалните червени одеяла и се затекохме през коридорите на вжн, гологлави на вятжра. Видяхме една висока дървена скеля на самия връх, около стотина метра от нас, и хукнахме нататък. В миг изкачихме стълбата и се отзовахме горе, високо над широкия свят, с разчорлени коси и червени наметала, които се развяваха и плюсеха на бурния вятжр.

„Закжснели с петнайсет минути, пак!“ каза Хяри с плачевен глас. „Слжнцето е цяло над хоризонта“.

Няма нищо“, отговорих аз. „Все пак това е великолепа гледка. И ние ще видим остатжка от изгрева“.

За момент ние бяхме всецяло погълнати от великолепието пред нас и глухи и слепи за всичко друго. Големият, обкржжен от облаци диск на слжнцето стоеше току над безграничното ширине от стърчащи бели куполки, така да кажа, над над един вжлнст хаос от гжсти планински кубета и вжрхове, обвити вжв вечен сняг и обляни от опалова светлина с постоянноменящи, преливащи се една в друга краски, а през прорезите на един черен облак над слжнцето радиални лжчи от диамантен прах сочеха към зенита. Разклонените долини на долния свят плуваха в гжста мжгла, която забуляше грапавините на техните слонове, скали и гори и преобржщаше всички отвратителни места в нежен, богат и сантиментален рай.

Ние не можахме да говорим. С затаен джж ние само гледахме втречено пред нас, опиянени от вжзхищение. Изведнаж Хяри вжзкликна:

„Как? — Господи, та то залязва!“

Сжвжршено верно. Ние не бяхме чули с утришната тржба и бяхме проспали целия ден. Това бе просто изумително. Хяри се обади:

„Погледнете тук, не слжнцето гледат хората, а нас — качили се тук, на върха на тая бесилка, в тези идиотски наметала; а там долу двесте и педесет добре облечени господа и дами зяпнали към нас, не искат и да знаят, дали слжнцето изгрява или захожда, докато имат пред себе си такава комична картина, която с достойнство би красила страниците на бележника им. Вижете ги, как се превиват от смях. Ето едно момиче, което

се изпокжса да се смее. Никога до сега не сжм виждал такжв човек като вас. Почвам да мисля, че вие сте последния възможен глупец“.

„Та какво направих, да се сжрдите толкова?“ отвърнах аз.

„Какво направихте? Ви станяхте в седем и половина часа вечерта, да гледате, как изгрява слжнцето. Това направихте“.

„А какво по-добро направихте вие, бих искал да зная? Аз винаги ставах с кокошките, преди да попадна под вкаменяващото влияние на надутия ви мозжк“.

„Вие сте ставали с кокошките? Да, не ще сжмнение; тия дни някоя сутрин ще станете с палача. Тряба да се засрамите да бржщолевите подобни неща и в това червено одеяло тук, на тази петнайсет метрова естрада на върха на Алпите, сред такова множество от хора в краката ви. Това не е място за изложба на темпераменти“.

И така продължаваше обичайната караница. Когато слжнцето се скри хубаво, покровителствувани от тжмнината ние се промжгнахме неусетно обратно в хотела и пак си легнахме. По пжтя срещнахме тржбача, който си направи устата за бакшиш, и то не само за оповестяване залеза на слжнцето, който ние видяхме, но и за изгрева, който ние сжвсем пропуснахме, но ние му отказахме. Той обеща на следната сутрин да ни накара да чуем тржбата, ако сме живи.

И той уджржа думата си. Ние чухме тржбата му и веднага скочихме. Беше тжмно, студено, отвратително. Като тарашувах наоколо за кибрита, сжбарййки с ржцете си разни неща на земята, моето сжкровено желание бе — да ще слжнцето да изгрява по сред ден, когато е топло и светло и весело и човек не е сжнлив. Ние се обличахме при мжждукането на две бледи свещи, но с голема мжка се закопчавахме, защото ржцете ни трепереха. Аз си мислех, колко милиона хора в Европа, Азия и Америка и на всякжде по света сега си спяха спокойно в леглата и не бяха длжжни да стават да гледат изгрева на слжнцето от Риги. По едно време Хяри подигна пердето на прозореца и извика:

„О, това е цяло щастие! Ние няма нужда да излизаме на вжн. Ето там долу планините в целия им вид“.

Това наистина бе радостно откритие. И то веднага ни развесели. Ние виждахме грамадните алпийски маси да се очертават смжтно върху тжмния небосклон; една-две звезди блещукаха в ношната тжма. Добре облечени и загжнати в одеяла ние се притискахме един ѓ друг до прозореца, с запалени лули и почнахме сладки приказки, очаквайки при най-големи удобства да видим, как ще изглежда изгрева на слжнцето в Алпите при светлината на лоена свещ. Малко по малко една нежна, небесна белезнина се разтля едва доловимо по гордите възвишения на снежните пространства — но само толкоз. Аз забележих очуден:

„Има някакво препятствие за изгрева. Изглежда, че е спрял. Какво мислите, че е станало с него?“ „Неznam, изглежда че се е скрил нейде. Аз никога до сега не сжм живел подобен изгрев. Да не би хотела да си играе нящо с нас?“

„Не може да бжде. Хотелжт има само своя интерес в слжнцето, но няма нищо общо с управлението му. И той е тжврде сжмнителен, този интерес. Няколко последователни такива затжмнения вероятно ще го разорят. Но какво може да става с тоя игрев?“

Изведнаж Хяри скокна:

„Налучих! Знам какво става с него! Та ние гледаме кжм страната, дето слжнцето снощи залезе!“

„Сжвжршено верно! А не можахте ли да помислите за това по-рано? Ето нж че сега изгубихме още един изгрев. И всичко с вашите бжркания. Тжкмо по вашему е, да запалите лулата си и да седнете да чакате да изгрее слжнцето от запад“.

„Тжкмо по моему е да открия и грешката. Вие никога не бихте я разбрали. Аз намирам всички грешки“.

„Вие ги и правите всичките, иначе бихте изгубили най-ценното си качество. Но стига сме се карали сега. Може би още не сме много закжснали“.

Но ние бяхме. Слжнцето бе добре изгряло, когато стигнахме на площадката.

По пжтя си срещнахме тжлпата да се вржща — облечени в най-разнообразни костюми мжже и жени, в походката и физиономиите на които се четеха всички степени жжзнене и неприятност. Когато стигнахме на площадката, там бяха останали около десетина души, притиснати един до други, с гржб кжм свирепия вятжр. В ржка те джржеха червените си пжтеводители, отворени при скицата на панорамата и най-старателно тжрсеха разните планини и вжрхове, опитвайки се да запечатат в паметта си имената и разположението им. Това бе една от най-печалните картини, които сжм виждал.

Двете страни на площадката бяха заградени с пармаклжк, който да пази хората да ги не отвее вятжра. Гледката от тази височина надолу кжм широката долина на изток бе много оригинална и интересна. Градове и села, жхлмове, бжрдж и гребени, широки, пространни зелени ливали, големи парцели гора, лжкатушни реки, дузина сини езера, множество пжргави параходчета — ние виждахме целия този мжничак свят в най-големи подробности, виждахме го така, както го виждат птичките, всичко умалено до възможните най-малки размери и тжй фино изработено и завжршено, както една стоманена гравюра. Многобройните селца с малки кулички, стжрчащи тук таме над покривите, изглеждаха сжщи играчки, забравени от деца, които в играта си вчера сж ги редили. Горските парцели приличаха на мжхови вжзглавнички. Едно

или две по-големи езера приличаха на блата, а по-малките бяха сжщински локви — не, не локви, а сини обици, паднали, лежащи с слабо угжнати фигури сред легла от мжх и мека, свежа зеленина. Микроскопичните параходчета се плжзгаха по тях като в градски басейни, употребявайки ужасно много време да изминат разстоянието между две пристанища, които изглеждаха само на няколко крачки далеч едно от друго. А провлака, който разделяше двете езера, изглеждаше като че ли някой се е проснал и лежи, опрян на леките си в водата, макар и да знаехме, че по него се тжркаляха множество невидими кола, на които джлжината му се виждаше нескончаема. Този хубав миниатюрен свят имаше сжщия вид, както и ония „релефни карти“, които изобразават най-верно и точно природата с нейните височини и низини и всички други подробности при един намален мащаб и с естествените краски на скалите, джрветата, езерата и пр.

Аз вярвах, че бихме могли да слезем пеша до Веггис или Вицнау за един ден, но знаех, че с железницата ще го сторим за един час, и предпочетох последния способ. Искях да видя за всеки случай, и какво нещо е това. Тренчето пристигна рано преди обед и бе много интересно. Парния котел на локомотива стоеше на края и бе, както и целия локомотив, изкривен косо назад. Имаше две каруци за пжтници, покрити, но широко отворени на всички страни. Те не бяха изкривени назад, а само седалищата в тях така, че позволяваха на пжтника да седи прав, и когато тренчето вжрви по стржмен наклон.

Тренчето се движи по три реда релси, на средния от които релсите сж назжбени и колелото на локомотива, което предава движението, влизаше в тези зжбци и теглеше тренчето нагоре по баира или забавяше движението му надолу. То се движеше с почти сжщата бжрзина — три мили в час — нагоре и надолу. Както когато се искачва, така и когато слиза тренчето, локомотива стои на низкия му край. Той го тикаше на изкачване и подпираше на слизане. Нагоре човек пжтува обжрнат гжрбом кжм планината, а надолу гледа право по направление по пжтя.

Ние заехме предни места и, докато тренчето се движеше по равно, около двайсетина крачки, аз не усетих ни най-малко безспокойство. Но ето че изведнаж тржгна стржмно надолу, и аз затаих джх. Неволно аз, както и всички наоколо ми, се изопвахме колкото можем назад, но разбира се от това не ни ставаше по-добре. Когато бях момче, аз сжм се хлжзгал по перилата на стжлба и нищо неприятно не чувствавах при това. Но да се хлжзга човек в трен надолу по релсите — това кара да го побиват тржпки. От време на време ние минавахме няколко крачки почти по равно и тогава можахме да си отджхнем свободно. Но изведнаж завивахме зад някой жгжл и виждахме източила се

пред нас джлга стржмна линия, и отдиша се свжршваше. Страшно забавно бе да се хлжзгаш по тоя начин покрай пропасти и да гледаш право долу в широката долина, която описвах преди малко.

На станцията Калтбад нямаше равно място. Железния пжт бе стржмен като подпярна стжлба. Аз очаквах с любопитство да видя, как трена ще спре. А то бе много просто. Той се хлжзгаше надолу и, когато дойде до местото, дето трябваше да спре, той изведнаж спря — спря на стржмния наклон, и след като се свжрши размената на пжтници и багаж, пак продължи да се хлжзга надолу. Той може да бжде спрян всяко време и на всяко место моментално.

Има нещо особено любопитно при пжтуването, което впрочем аз няма защо да се мжча да описвам, тжй като мога да изрежа описанието му от рекламата на компанията и да спестя мастилото си:

„По целия пжт, особено на слизане, ние преживяваме една оптическа измама, която често изглежда невероятна. Всички храсти, джрвета, плевни, кжщи и пр. изглеждат наведени в едно направление, като да сж притиснати от някакво огромно налягане на вжздуха. Те стоят криво, толкова криво, че павилиончетата и селските кжщи изглеждат, като че ли ще паднат. Това е следствие на стржмния наклон на линията. Тези, които седят в вагоните, не забелязват, че слизат по един наклон от 20—25 градуса. Седалищата сж така приспособени, че пжтниците седят винаги на равно и взимат колата и нейните хоризонтални линии за истинска мярка на нормалната равнина, и затова всичко навжн, което е действително в хоризонтално положение, им се струва наклонено кжм планината“.

Когато човек стигне до Калтбад, той вече добива доверие в железницата и не се опитва повече да помага с гжрба си на локомотива да заджржа тренчето. От тук нататжк той пуши спокойно лулата си и запя с неслжржана радост раскошната картина пред и около себе си. Нищо не прекжсва гледката и не смущава зефира. Сжщо като че ли разглеждате света, летейки над него. Всеки случай за да бжда точен, трябва да спомена за едно място, кждето спокойствието изчезна за малко. Това бе при минаването на моста Шнуртобел: един тжнак скелет, който простираше измрежените си рамки надолу в шеметната пропаст над една теснина, подобно на огромна паяжина.

Без да ще човек си спомня всичките си грехове, когато тренчето лази по тоя мост, и горчиво се разкайва за тях. Но когато стигне в Вицнау, той вижда, че не е имало нужда да го прави — мостжт стои свжвршено здрав на местото си.

Така свжрши бележитата разходка, която ние направихме до Риги Кулм, да наблюдаваме изгрева на слжнцето в Алпите.

Прев. от англ. П. П.

ДРУЖЕСТВЕН ЖИВОТ

Враца. — Джлгите и изтощителни войни, които преживяхме напоследък, бяха приспали за известно време по-рано твърде деятелния живот на основания още в 1902 г. — един от първите — Врачански клон Веслец на Б. Т. Д. Едва през миналата 1921 год. той се пробуди за нов живот и нова дейност. През пролетта (м. април) около двайсетина младежи заедно с стария заслужил деец в полето на туризма г. Н. Алексиев си дадоха дума да сживят задремалия Веслец и му върнат миналите дни на трескава туристска дейност. Избраното от тях настоятелство под председателството на г. Алексиев си постави за цел да устрои колкото е възможно повече излети, за да се направи по-голема пропаганда между гражданите и се създаде повече ентузиазъм и задължителност между членовете на дружеството. С голяма неувереност то издаде първия позив за излет до Черепишкия манастир (на 5 и 6 май). На сборния пункт се явиха само 12 души. Това беше ядрото за бъдещите излети и надеждата на настоятелството. След това започнаха да се редят нови излети, посещаването на които все повече и повече се засилваше. Особено се проявиха в тях дамиче-излетнички, които почти винаги бяха повече от мъжете и по издръжливост не им отстъпваха.

Освен еднодневните излети до Лобното място на Ботева — Околчица-Вола, до мината Плакалница, дето бяха посрещнати Софийци и Търновци, до Леденицата, една от най-хубавите наши пещери, която се слави особено по вълшебните си сталактитни и сталагмитни орнаменти, до св. Иван Пуст, до Речка — изворите на р. Скжта, до Овчи Грџб-Леденицата и до връх Пършвица — мина Плакалница, дружеството устрои един петодневен излет до Берковица — връх Ком — Петрохан — Тодорини кукли — Клисурския манастир — Вършец — Мжтниськия манастир — Враца и един двудневен до Карлуково — Злата Панга — Луковит — Червен-брег.

Покрай тази си излетна дейност дружеството уреди на 17 декември м. г. единствената за г. Враца по изпълнение, ред и декорации вечеринка, от която имаше чист приход 2000 лв.; а срещу 19 януари т. г. една интимна другарска среща, също добре посетената.

Резултатите от тази дейност сж на лице. Излетите бяха посетени от 440 души, от които 215 мъже и 225 дами. Числото на членовете се увеличи от 20 през м. април на 117 в края на годината. Новоизбраното през м. октомври м. г. настоятелство, в състава на което влизат г. г. К. Партов, Ил. Савов, г-ца Вера Цанева, г. г. Ст. Алексиев и Г. Шивачев, развива пропагандаторска дейност и през зимата по един много оригинален и успешен начин: то урежда на имени дни групово посещаване на туристи и граждани, които смят, че могат и трябва да станат туристи, като при влизане и излизане ги поздравлява с туристския марш. Навсякъде тези посещения намират най-радушен прием и оставят отлично впечатление.

По този начин Веслец успя да събере под своето крило най-почтенните и интелигентните гражданки и граждани, като сжумя да хармонира в името на идеята за дивен красивото в природата противоположните интереси на всекидневния живот.

Г. Ш.

Дупница. — През м. декември м. г. стана тържественото откриване клуба на туристските дружества в града. Украсен с много картини и фотографии на най-хубавите местности из Рила той представява истински туристски дом, където дружествата уреждат срещи и забави на своите членове и техните гости.

За посрещане на задълженията си по постройката на хижата Дупнишкия клон Рилски Езера на Б. Т. Д. уреди лотария с подарени предмети, а вечерта срещу Нова-година бе устроена голяма вечеринка едновременно в салоните на военния клуб и казиното, която бе извънредно добре посетен и даде чист приход повече от 40.000 лв. За лишен път гражданството засвидетелствува своите симпатии към възвишените стремежи на туризма.

По този случай Централното настоятелство на Б. Т. Д. съвместно с Софийския клон Алеко Константинов уреди излет до Дупница, за да засвидетелствува на дупнишкото гражданство благодарността за ценната морална и материална подкрепа, а на дупнишките туристи възхищението си от проявената дейност за преуспяването на туризма, резултат от която е построената планинска хижа при Скаквица.

На вечеринката след сърдечното туристско „благодаря“, отправено към дупнишкото гражданство от председателя на местния клон г. Казаков, за голямата подкрепа, която то указва на дупнишките туристи, председателят на централното настоятелство г. Антонов в няколко почувствени думи даде израз на признателността на цялото Българско Туристическо Дружество към дупничани за досегашната подкрепа на туризма в лицето на дупнишкия клон, като изказа надежда, че и в бъдеще, и другаде туризма за общо добро ще намира привърженици между гражданите.

При тази среща и по случай новата година Централното Настоятелство, Дупничани и Софийци отправиха до другите клонове на Б. Т. Д. следната телеграма: „Централното настоятелство, дупничани и софийци, събрани на едно, ви поздравяват по случай новата година и пожелават по-усилена дейност за преуспяване на туризма. Здравейте, председател Антонов“.

Хижата в Рила. — Величествената и дивна Рила крие вече в пазвите си първата хижа, кацнала на южния скат на приветливата Скаквишка долина. Благодарение на самоотвержените усилия на дупнишките туристи и на материалната подкрепа на гражданството преодоляха се маса пречки, несгоди и неприятности и от дълго време делеаната мечта на дупничани се осъществи. Още преди балканската война при гражданското Туристско Дружество в Дупница бе създаден фонд за постройката на хижа, който след свършването на общоевропейската война се засили и достигна цифрата 5000 лв. Миналата пролет усилено се заговори за почване постройката на хижата. Настоятелството на клон бе натоварено да вземе всички грижи за засилване на фонда и подготвяне материалите за хижата. За по-широка и по-успешна работа се избра и специална строителна комисия.

След споразумение с Юношеското Туристическо Дружество в града за задружна работа към горния фонд се придаде и фонда на последното и се откри подписка сред гражданството за засилването му. Гражданите се отзоваха с симпатии към подетата от туристите инициатива и по жертвувания от по 10—20—30—40—50—100 и 1000 лв. се редуваха непрекъснато. В скоро време фонда се увеличи на 20,000 лв. Като дар на сжщия един гражданин се ангажира да заплати надниците на един майстор за всичкото време до свършването на хижата, а Горска Индустрия — Братя Балабанови обещаха да приготвят в фабриката си в с. Бараково 10,000 дървени керемидки за покрива на хижата.

Едва се бе стопил снега специална комисия замина да определи точно местото на хижата. Общината на с. Горна Баня, в чието землище бе решено да се построи хижата, отпусна мястото безплатно. Един силянин от сжщото село се сжгласи, един от сайвантите му да служи за складиране на материалите, а клон от кооперация „Напред“ се обеща да доставя продукти за трудоващите с намалени цени. При почване на постройката военните власти отпуснаха едни кола, 4 мулета и няколко човека за превозване на материалите и храната и палатки, бризенти и баки за бивака. Участковият инженер отпусна шансовия инструмент. Лесничейството даде позволително да се насече нужния дървен материал, а Дирекцията на трудовата повинност се сжгласи да зачете работата на гражданите-членове на дружеството при постройката на хижата за отбита повинност за 1921 год. От желаещите свободни през лятото дружествени членове се образуваха четири смени за работа при хижата, които си назначаваха свои домекни и ръководители на постройката. За специалните

работи се ангажираха трима майстори зидари и стронтели и трима делачи.

Така организирана работата, на 10 юли замина пжрвата смена трудоваца, която направи изкопите, уреди местото около тях, построи бивак, направи около 3 км. нов пжт, удобен за товарни коне, и изведе чашма до самата хижа. Втората смена изида основите на хижата, които отиват в земята на дълбочина до 1½ м., а над земята достигат на места 2½ м. С тази смена почнаха работата си и майсторите. Работата на другите смени се състоеше да пренесат дървения материал, насечен, изляпан и отмерен, да подпомагат майсторите в специалната им работа и пр. През пжрвите дни на м. септември хижата се привържи с едно задължение към частни лица и банки от 25,000 лв. За през идното лято остана да се измажат станите отвътре и да се наковат подовите.

В постройката на хижата взеха участие около 80 души граждани и юноши туристи и 15 туристки. За прехраната всеки трудовак, освен юношите, внасяше по 100 лв. Хижата заема едно пространство от около 100 кв. метра и има 5 стаи, три на етажа и две тавански. По цялото лице отпдър има веранда. В две от станите има комини. Под верандата е пригодена изба за складиране на дърва, а под една от станите — тъмна стайчка за промиване на фотографически стжкла.

Хижата отстои на 4 часа от с. Горна Бана (на шосето Дупница—Сепарево—Самоков, 14 км. от Лупница). Тя може да служи като подстп за многобройни излети и преходи в северозападния дял на Рила. Само на няколко минути от нея е красивия Горен Скакавишки водопад. Непосредствено западно от нея се издига върха Кабул. На около 1 час южно се намират Седемте езера на р. Джерман, едни от най-хубавите перли на Рила. От тях водят пжтеки през Пазар-дере—Кара-бунар за Рилския Манастир и през Черни Искжр или Лакатица за Самоков. Еднодневни излети от хижата могат да се направят до върха Дамка, Малевича и Еленин връх, от който още сжщия ден може да се слезе в Рилския Манастир; до Сегменски камжк и Дупнишки Черни връх, до Вжрли връх, Калинин-връх, Пбличите до езерата на Черни Искжр, на Урдина река и много други красиви и интересни кжчета на Рила. От хижата има преки пжтеки за града и за Лакатица (— Самоков).

Тжй се изгради пжрвата планинска хижа в Бжлгария. Дано в близко време да накачат още много други хижки из нашите тжй хубави родни кжтове и по този начин ги направят по-достпни и по-приветни! Д. В. М.

Тжрново. — Хижата-туристки дом на историческия Царевец е привжршена. От вжн тя е сжвсем готова, а долният етаж и от вжтре е вече уреден и се използва от Великотжрновските туристки дружества за срещи, забави и вечеринки — за пропагандиране на туризма и сжбиране средства за обзавеждане на хижата. Остава да се довърши още стжлбището за горния етаж, което в скоро време ще бжде готово, и да се уреди последния — туристическите „спални“. Благодарение на ценното сждействие на г. Д-р Ст. Сарафов хижата вече разполага за обзавеждането им с 80 войнишки легла комплект.

Уредените до сега няколко срещи за членовете-туристи и тяхните гости сж излезли много сполучливи и сж дали в резултат записвания на много нови членове. Щасливи да посрещнат новата година в собствен дом, Великотжрновци сж отправили до Централното Настоятелство на Б. Т. Д. поздравителна телеграма с благопожелания, тя да бжде светла страница в развитието на туризма в нашето отечество.

Освещаването на хижата ще стане след окончателното ѝ привжршване, като се слее с отпразнуването на 20-годишнината от основаването на Велико-тжрновския клон Трапезица от Б. Т. Д., по време на XV туристки сжбор, който ще се сжстои тази пролет в Тжрново.

Габрово. — В общото сжбрание на Габровския клон Узана от Б. Т. Д., което е станало на 19 ноември м. г.

Редактор: Ив. Велков.

е било избрано ново настоятелство в сжстав: председател Еким Топузанов, подпредседател Георги Рачев, секретар С. Н. Сандев, касиер Хр. Врбчев и сжветници Илия Кожухаров и Андрей Аврамчев.

Всичко що се отнася до клона, да се адресира до секретаря С. Н. Сандев.

Софийския клон Алеко Константинов от Б. Т. Д. уреди на 26 януари т. г. за членовете си и тяхните гости и в полза на фонда „Хижа“ една научно-популярна кино-лекция на тема: „Разходка из Алпите — Монблан и ледниците му“, която бе много добре посетена и има голям успех. Добре подбраните картини на алпийски изгледи главно из областта на Монблан правеха особено интересен увлекателния разказ на лектора г. Маркович, а няколко хубави филма развождаха присжтствующите с високо-алпийска железница из разкошните недра на Бернските Алпи. Подобни беседи сж особено пригодни за развиване и поджржане на смислен туристки дух, като покрай непосредствената наслада, която те с подбраните си картини доставят на слушателите, обогатяват знанията им с ценни данни от природо-научен и туристки характер.

Сжщия клон урежда на 25 февруари в салона на Градското Казино голяма туристка вечеринка, пак в полза на фонда „Хижа“, която по пригтовленията, които се правжт за нея, обещава да бжде няшо особено.

На 12 февруари юнашката секция при клона урежда в полза на сжщия фонд в салона на I. Соф. Дев. Гимназия концертно утро с най-разнообразна подобрена програма.

РЕДАКЦИЯТА моли клоновите настоятелства да сжобщават за всички сжбития из живота на клоновете, както и за всички обществени прояви и начинания които биха били от интерес за туристите и туризма вжобще. Да изпратят сжщо отчетите си за изтеклата дружествена година и подробности по работата на общите годишни сжбрания на клоновете.

КНИЖНИНА — Получиха се в редакцията: Организатор, орган на Ю. Т. С., г. II, бр. 4. — Ловец, г. XXII, бр. 3-4. — Здраве и Сила, г. XVIII, бр. 3, 4 и 5. — Природа, т. XXII, бр. 1 и 2. — Спортен Лист, г. I, бр. 18. — Туристско Календарче за 1922 г., издание на сп. Млад Турист.

СЖДЖРЖАНИЕ: Хр. Борина: Из Рила, стихове — Д. В. М.: Хижата. — Р. Попов: Пещери. — Р. Райнов: Метеорологична станция на Витоша. — П.: Хижи на Витоша. — М. Твен: Риги Кулм. — Дружествен живот. — Книжнина. — Картини: Край София (фот. Г. Георгиев). — Панорама на Прекорешката верига в Рила. — Едно от Седемте езера. — Хижата Скакавица. — Боянския водопад зиме.

БЖЛГАРСКИ ТУРИСТ. Месечно илюстрирано списание за туризъм и родинознание — Орган на Бжлгарското Туристко Дружество — Препоржчано от Министерството на Народното Просвещение с окжржно № 1793 от 27 януари 1922 г. През XIV си годишнина списанието ще излезе в 5 книжки от по 16 стр. голем формат. Абонамента за тази годишнина е: 20 лв. за Бжлгария и 40 лв. за странство. На настоятели се прави отстжпка: за 6—10 абонамента 10%, за 11—15 абонамента 15%, за 16 и повече абонамента 20%. Отделна книжка струва 4 лв. — Всичко що се отнася до списанието, да се изпраща до: Редакцията на сп. Бжлгарски турист, София, ул. Солун № 23.

Туристи, разпространявайте „Бжлгарски Турист“!

Привворна Печатница